

ПРО ІМЕННИКИ ЖІНОЧОГО РОДУ І ВІДМІНИ В УКРАЇНСЬКО-ЛАТИНСЬКО-АНГЛІЙСЬКОМУ МЕДИЧНОМУ ЕНЦИКЛОПЕДИЧНОМУ СЛОВНИКУ

© Петрух Л. І., Михалик О. І., 2012

У статті подано аналіз іменників І відміни жіночого роду, які містяться в І томі «Українсько-латинсько-англійського медичного енциклопедичного словник», їх похідні.

Ключові слова: українська мова, латинська мова, англійська мова, медична термінологія, лексикографія, Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник.

The article focuses on nouns and cancel the feminine in I volume of «The Ukrainian-Latin-English medical encyclopedic dictionary» and their derivatives.

Keywords: Ukrainian language, Latin language, English language, medical terminology, lexicography, The Ukrainian-Latin-English medical encyclopedic dictionary.

Медична термінологія є складовою частиною великої української терміносистеми. Дослідженню медичних термінів присвячені праці багатьох вчених ЛНМУ імені Данила Галицького. Нове видання «Українсько-латинсько-англійського медичного енциклопедичного словника» (УЛАМЕС) представляє широке поле для термінологічних досліджень. У словнику подано близько 52 000 медичних термінів, які відображають розвиток сучасної медичної науки. В УЛАМЕС наведені, крім спеціальних термінів суто медичного значення, також загальнонавчівані слова української лексики.

Метою роботи було дослідити наведені в І томі «Українсько-латинсько-англійського медичного енциклопедичного словника» загальнонавчівані й спеціальні медичні терміни-іменники І відміни жіночого роду, твердої і м'якої груп та вивчити їхні словотвірні особливості.

У роботі використано лінгвістичний аналіз, кількісні, структурні й описові методи досліджень. У І томі УЛАМЕС (А–Д) описано 2750 термінів-іменників І відміни жіночого роду, що наведені в початковій формі назви предмета, мають закінчення **-а** (*абластика, авдіограма, автоматика, авра, адамантома, аденаза, ампула*) і належать до твердої групи та закінчення **-я** (*абазія, аберація, аблактиція, абсорбція*), що належать до м'якої групи. Нами визначено, що в усіх шести літерах переважають терміни-іменники м'якої групи. Співвідношення термінів у групах спадають у ряду літер Г, Д, А, В, І, Б (табл. 1).

Таблиця 1.

Іменники І відміни жіночого роду в І томі УЛАМЕС

Літери в УЛАМЕС	Загальна кількість термінів у літері	Тверда група	М'яка група	Співвідношення термінів у групах
А	3352	174	612	1 : 3,5
Б	1457	88	159	1 : 1,8
В	1956	59	159	1 : 2,7
Г	3120	133	645	1 : 4,8
І	1153	72	157	1 : 2,1
Д	2294	97	395	1 : 4,0
Усього:	13332	623	2127	1 : 3,4

Описані в УЛАМЕС терміни-іменники утворені морфологічним способом (префіксальним, суфіксальним, префіксально-суфіксальним та складанням основ). Терміни-композиції різних мов точно відображають значеннєву сутність слова. Іменники мають один, два і більше коренів і поділяються на прості й складні, вони називають такі поняття й предмети: а) **методи лікування і профілактики**: *абластика* [Г. ἀ- + Г. βλαστός blastos паросток] позначає метод профілактики розвитку імплантаційних метастазів; *автотрансфузія* [Г. αὐτός сам + trans-fundere, pp. transfusus переливати] – переливання хворому його власної крові; *акупресура* [лат. acus голка + premere стискати] – метод рефлексотерапії; б) **хірургічні операції**: *абляція* [лат. au-ferre (ab-fero), pp. ablatus віднімати] – видалення органа або якої-н. частини тіла; *абсцесотомія* [abscessus гнояк + Г. τομή tome розтин]; *аврикулопластика* [лат. auricula вушко + Г. πλαστική plastike утворення; ліплення] означає пластику вушної раковини; в) **хвороби**: *абеталіпопротеїнемія* [ἀ- + Г. βῆτα beta + Г. λίπος lipos жир + Г. πρῶτος protos перший + Г. αἷμα, ατος haima, atos кров]; *ангіна* [ángere (ango) звужувати; Г. ἄγχω ancho стискати] слово вжите у двох значеннях: 1) спастичний стискальний біль найчастіше за грудниною; 2) гостре інфекційне запалення лімфатичної тканини горла; *адамантинома* [Г. ἀδαμαντίνος adamantinos дуже твердий + -ома*]; *аденокарцинома* [Г. ἀδὴν aden залоза + Г. καρκίνος karkinos рак + -ома*]; *аденоліпома* [Г. ἀδὴν aden залоза + Г. λίπος lipos жир + -ома*]; *аденофіброма* [Г. ἀδὴν† + fibra волокно + -ома*]; *аденохондрома* [Г. ἀδὴν aden залоза + Г. χόνδρος chondros хрящ + -ома*]; г) **ураження**: *акцелеротравма* [лат. ac-celerare пришвидшувати + Г. τραῦμα trauma пошкодження]; г) **речовини**: *агароза* [лат. agárum] – високомолекулярний компо-нент агару; *аксоплазма* – частина цитоплазми неврона, що входить до складу аксона; *автокістка* [Г. αὐτός autos сам + Г. ὀστέον osteon кістка] – кістка хворого, яка використ. для автопластики; д) **ферменти**: *аденілаткіназа*, *аденаза*, *аденілаткіназа*, *аденілатциклаза*, *аденінаміногідролаза* *ацетилхоліне-стераза*; е) **вакцини**: *анавакцина* [Г. ἀνα- + vaccínus від vacca корова] – мікробна вакцина, вбита 40% р-ном формальдегіду; *автовакцина* [Г. αὐτός† + vaccínus†] – вакцина з мікробів, виділених з організму хворого; власна вакцина; *автоентеровакцина* [Г. αὐτός† + Г. ἔντερον enteron кишка + vaccínus†] – автовакцина з мікроорганізмів травного каналу для введення всередину у вигляді суспензії; є) **сироватки**: *алоантисироватка* [Г. ἄλλος allos інший + Г. ἀντι- протидія + serum сироватка] – імунна сироватка, що містить алоантитіла. Проаналізовані в УЛАМЕС терміни-іменники жіночого роду називають конкретні предмети й назви неістот (*бацила*). Абстрактні терміни-іменники називають поняття, образи, якості, властивості, які не сприймаються конкретно органами чуття (*абревіація*, *абсорбція*, *абстиненція*, *абстракція*, *абудія*; *агіпногнозія* – неспроможність хворого усвідомлювати сон).

Висновки: 1. В УЛАМЕС структурована й систематизована сучасна медична терміносистема. 2. Визначений високий ступінь продуктивності морфологічного способу творення медичних термінів.

1. *Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : У 4 т. – Т. 1, А–Д / Укладачі: Л. І. Петрух, І. М. Головка. – К. : ВСВ «Медицина», 2012. – 704 с.* 2. *Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.* 3. *Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Інститут української мови – стереотип. вид. – К. : Наук. думка, 2003. – 240 с.*